

ZUNANJI SODELAVEC REFERATA ZA VARSTVO NARAVE PRI ZAVODU ZA SPOMENIŠKO VARSTVO

BOŠTJAN KIAUTA [†]

Leta 1955 me je dr. Angela Piskernik, vodja Referata, povabila k sodelovanju pri raziskavah takrat predlaganega širšega Triglavskega narodnega parka. Povabila sem bil neizrečeno vesel, se mu takoj odzval in opustil mojo takrat honorarno službo pri Ljudski univerzi v Ljubljani. Mesečne plače nisem imel, pač pa sem prejemal za moje takratne pojme astronomsko visoke, neobdavčene dnevnice v višini 1.500.- dinarjev na dan. Mesečna plača, še brez diplome, bi morda mogla znašati komaj kakih 10.000.- dinarjev. Prva leta sem preživel na delu v Bohinju do kakih 6 tednov, morda še nekaj več letno, kasneje pa spričo redne zaposlitve v Inštitutu za raziskovanje krasa (SAZU) v Postojni precej manj.

Med 1955 in 1960 sem se tam ukvarjal s kačjimi pastirji, s prauželkami (skakači) in z (bio)speleologijo, sistematično pa sem tudi inventariziral vse stoječe vode v gorah, v dolini pa tudi tekoče vode. Kot sodelavcu Referata so mi bile na voljo tudi geografske karte, ki so sicer veljale za »vojaško tajno« in so bile javnosti nedostopne.

V Bohinju sem se vozil s kolesom, tam pa sem živel v majhni, zapuščeni in že nekoliko razpadajoči kočici ob jezeru, pod Pršivcem, kak streljaj od Ribogojnice, katere površina je merila kakih 10-12 m². Stala je ob robu občinskega pašnika, ni pa mi znano kdo, kdaj in zakaj jo je postavil. Streha in tla so bila še solidna, notranjost pa prazna. V severovzhodnem kotu jezera je bil takrat manjši smrekov gozd, ves severni breg, vsaj nekako do polotoka Na jami pa je bil pašnik s številnimi kravami. Danes je ves ta predel prerastel gozd, v katerem je tu pa tam še mogoče srečati nekaj posameznih krav s kakim teličkom. Kočica je imela majhen, nizek vhod, vrat za zapiranje pa ni bilo.

Uredil sem si jo v slogu tradicionalne bohinjske »paštabe«, ki so takrat v Bohinju že davno izumrle. V notranjosti, desno od vhoda sem napravil ognjišče, ob zadnji steni pograd, tradicionalne skrinje pa nisem imel in zanjo tudi ni bilo dosti prostora. Namesto te sem napravil pod streho široko polico, ožja polica pa je tekla od ognjišča do pograda. Vhodnih vrat sprva nisem imel, kasneje pa sem si tudi ta omislil. Takrat turizma v Bohinju ni bilo in bilo je popolnoma varno pustiti odprto kočo tudi po ves teden in dalj, kadar sem bil na terenu v gorah.

Edina »nevarnost« so bile krave in polhi. Krave v kočico sicer niso mogle, ker je bil vhod pretesen in prenizek, z glavo pa so mogle doseči precej daleč v notranjost, zato je bilo potrebno shranjevati vrečo z moko za žgance v primerni oddaljenosti od vhoda, sicer so jo potegnile ven, grizle njen rob, do moke pa dejansko niso mogle. Polhov je tam mrgolelo. Vsak večer sem jih gledal, ko so se preganjali po bukvi blizu vhoda, kjer sem imel zunanje ognjišče, z mizico in klopco. Preganjali so se tudi po paštabi, zato je bilo potrebno imeti marmelado v dobro

zaprtem kozarcu, makarone in riž pa v prav tako zaprtih pločevinastih škatlah. Sladkorne kocke sem imel v papirnati vrečki, ki so jo polhi dvakrat popolnoma izpraznili in prenesli kocko za kocko v vdolbino pri ognjišču. Sladkorja pa niso glodali, zato sem ga brez skrbi pustil na mestu, kamor so ga prenesli in se jim je zdelo menda primernejše za skladišče.

S »fasungo« sem se oskrboval na Stari Fužini ali v Srednji vasi. Glavna in najljubša hrana so mi bili žganci, za spremembo pa makaroni, riž ali mlečni riž. Krav-mlekaric na pašniku ni bilo, bilo pa jih je nekaj s telički in pri teh sem ob priliki namolzel kanček mleka, da sem ga imel, zredčenega z nekoliko vode, za pripravo mlečnega riža.

Žganci, »temelj Kranjske dežele«, so se takrat kuhali povsod, na planinah, včasih (pa že redko) celo v mleku. Danes je ta jed izumrla. Ko sem v 90-ih letih vprašal v trgovini v Kranjski gori, katera od najmanj 20 vrst moke, ki so jih tam prodajali, bi bila najboljša za žgance, mi je prodajalka rekla, da žgancev doma ne jedo in zato ne ve. Tudi v gorenjskih gostilnah žgancev na jedilniku nimajo. Enkrat sem jih po predhodnem (telefonskem) naročilu dobil v Radovljici, enkrat pa so nam jih ob priliki neke odonatološke ekskurzije na Pokljuko tam servirali, sredi 1990-ih. Obakrat so bili na krožniku komaj spoznavni. Odlične žgance pa imajo še danes dnevno na jedilniku v Aljaževem domu v Vratih.

Dr. Piskernikova je imela najeto stanovanje na Pošti v Stari Fužini. Kadar se je tam mudila, sem jo redno obiskoval – na krajši »klepet«, kar je zelo cenila. Na neki kmetiji tam v bližini sem imel tudi shranjeno kolo.

V tistih letih sem podrobno pregledal vso dolino, od Nomenja do Ukanca in Bohinjske gore, od Jelovice, Črne prsti, Komne, Triglavskih jezer, planine Pri Jezeru, Pršivca itd. do Gorjuš in Koprivnika. Po povratku sem vsakič predložil poročilo, kakih 5 do 20 z roko pisanih strani za Referat, o katerem se je dr. Piskernikova vedno pohvalno izrazila.

V Ljubljani sem redno zahajal na Referat in tam pripravljaj dokumentacijo o Triglavskem narodnem parku.

Še preden je bil moj kačjepastirski projekt leta 1960 zaključen, mi je dr. Piskernikova omenila, da bi bilo primerno, da bi imel Referat lastno revijo za objavo rezultatov. Naročila mi je, naj skušam to organizirati. Dela sem se lotil z veliko vnemo, čeprav takrat ni bilo enostavno začeti z novo revijo. Potrebno je bilo nešteto formalnosti in dovoljenj, pri čemer mi je pomagal nekdanji očetov sodelavec, dr. Tone Dremelj, ki je delal kot pravni referent na Referatu. Z dr. Piskernikovo sta bila takrat sploh edini osebi Referata s stalno zaposlitvijo.

Ko so bile vse formalitete končno zaključene, sem pričel s sestavo uredniškega odbora. Revijo smo imenovali *Varstvo narave*, izhajala naj bi enkrat letno in politično odgovorni Odgovorni urednik je postal avtomatično Edo Turnher, ravnatelj Zavoda za spomeniško varstvo SRS. Ta ni bil niti naravoslovec, niti se ni za zadevo zanimal in sem ga komaj na videz poznal. Tak je bil pač takrat predpis. Glavni urednik sem bil seveda sam, v uredniški odbor pa sem povabil osem strokovnjakov različnih naravoslovnih ved. To so bili dr. Jože Bole, Stanko Buser,

Jan Carnelutti, profesor Svetozar Ilešič, ing. Franc Jurhar, dr. Angela Piskernik, dr. Anton Ramovš in dr. Maks Wraber.

Ponudba rokopisov je bila veličastna, dosti več kot je bilo prostora v prvi številki. Izbor je bil zato težaven. Končno je bilo odločeno, naj izidejo v prvi številki le dela o Triglavskem narodnem parku – pa še teh je bilo preveč in je bilo nekatere odložiti do kasnejših števil. Nekatera naravovarstveno pomembna dela, npr. Ivana Michlerja so bila potem objavljena drugod. Z njim in z vsemi avtorji, ki so poslali rokopise, sem tudi osebno prijateljeval, zato smo delali vse v najlepšem soglasju, medsebojnem razumevanju in brez kakršnih koli »nesporazumov« in zamer.

Za tekst uredniškega Uvodnika sem prosil dr. Maksa Wrabra, ki se je samoiniciativno svojemu podpisu odrekel in smo avtorstvo označili kot »Uredniški odbor«.

Prvi zvezek *Varstva narave* je izšel z letnico 1962.

V »mojem času« je raziskovalo v takrat predlaganem širšem Triglavskem narodnem parku preko dvajset strokovnjakov raznih disciplin: J. Belič (fizikalno-kemične meritve v kraških vodah), dr. Jože Bole (mehkužci), Savo Brelih (reptili, ptice, mali sesalci), Jan Carnelutti (metulji, vrbnice, bolhe), dr. Ivan Gams (geomorfologija), Matjaž Gogala (stenice), Anton Grimšičar (geologija in paleontologija), Srečko Grom (mahovi), prof. dr. Jovan Hadži (škorpioni, psevdoškorpioni, suhe južine), Boštjan Kiauta (skakači, kačji pastirji, netopirji, biospeleologija), M. Lešer (speleološke raziskave Komne), dr. Štefan Michieli (metulji, mrežokrilci), Dušan Novak (hidrologija, speleologija), dr. Anton Polenec (pajki), dr. Marjan Rejic (rakci listonožci, dvoklopniki in ceponožci, mladoletnice), dr. Boris Sket (rakci enakonožci in raznonožci, dvoživke), dr. Lojze Šercelj (palinologija), ing. Mirko Šušteršič (lov, gozdno gospodarstvo), dr. Kazimir Tarman (pršice, maločlenarji), dr. Peter Us (kobilice), dr. Maks Wraber (gozdna fitocenologija) in Tone Wraber (flora, fitosociologija melišč).

V tistem času so načrtovali napeljavo žičnice na Velo polje, ki seveda leži v Triglavskem narodnem parku, da bi s tem pospešili in olajšali obisk Triglava. Razumljivo je, da so Referat za varstvo narave, kot tudi večina slovenskega planinskega občestva tem načrtom vehementno nasprotovali. Sam sem se odzval na to z dvema člankoma v dnevnem časopisju: v *Delu* (1962; 4/34:8) pod naslovom »Velo polje in odnos do narave«, v *Naših razgledih* (1962; 11/3: 58) pa pod naslovom »Velo polje – preizkusni kamen etične zrelosti«. Velo polje sem doživljal kot »svoj dom«. Kadarkoli sem bil kje v bližini, obiska pri planšarjih nisem opustil. Poznal sem vse pastirje in majerice, bil sem vedno dobrodošel, vedno sem z njimi jedel, ob priliki tudi prespal kako noč. Prenočevanje v takem domačem planšarskem okolju je bilo seveda neprimerno prijetnejše kot na skupnem ležišču v Vodnikovih koči. Žičnici bi nasprotoval tudi danes, čeprav moram priznati, da bi jo spričo sedanjih slabih nog in slabega srca z veseljem pogosto uporabil in bi mi omogočila, da bi še prilezel na Triglav, kar danes iz doline ne morem več. Na vrhu sem bil vsaj 40-krat, od vseh strani, tudi preko Stene, prvič pa me peljal (skozi Kot) Primož Ramovš, bibliotekar SAZU, leta 1950.

Ko sem se nekoč, v slabem in vihnem vremenu vrnil z vrha na Kredarico, je tam sedela družba tujih turistov, ki so tožili, da na vrh ne morejo in zato ne bodo mogli dobiti žiga. Ponudil sem se jim, da skočim nazaj po žig. Dali so mi svoje planinske izkaznice in nekaj razglednic, ki sem jih žigosal na vrhu in prinesel nazaj. Takrat pa je sedelo v koči še nekaj nemških turistov, ki so obžalovali, da so prepoznali, da bi še njim prinesel žig. Zunaj se je pripravljalo k sneženju pa sem izjavil, da mi je vseeno, grem še enkrat, za 30 DM. Ko sem se vrnil so mi dali kar 100 nemških mark, kar mi je predstavljalo veliko premoženje. Naslednje jutro je bilo vse zasneženo, na vrh seveda nobeden od njih ni mogel, sam pa sem se vrnil preko Uskovnice v dolino. V Triglavu je obležal sneg kvečjemu nekaj ur, bilo je v septembru. Ko sem nekod izpod Tosca pogledal nazaj, je bilo vse že kopno.

Pred odhodom v Holandijo (1962) sem priporočil dr. Piskernikovi študijskega kolega Staneta Peterlina za svojega morebitnega naslednika. Bil je pretežno botanično usmerjen in je ostal na Referatu (kasneje Zavodu za varstvo narave) vse do svoje upokojitve.

V Holandiji je bila moja prva zaposlitev kot hidroentomolog na Državnem inštitutu za naravovarstvena raziskovanja.

Ko sem bil že zaposlen na državni univerzi v Utrechtu, sem na povabilo Komisije za raziskovanje Švicarskega nacionalnega parka skozi več poletij raziskoval favno mladoletnic in kačjih pastirjev in sukcesijo členonožcev v ledeniških morenah v Parku in v Engadinu, kjer je šest mojih študentov izdelalo tudi diplomske naloge. Profesorja Paul Bovey (Entomološki inštitut, ETH, Zürich) in Hans Burla (Zoološki inštitut Univerze v Zürichu) sta si prizadevala, da bi mi poslala na obdelavo diplomskih nalog tudi nekaj svojih študentov, pri čemer pa se je pokazala težava, ker so se študentje raje odločali za (cenejše) laboratorijske teme kot pa za terensko delo v gorah, kjer so morali stroške bivanja kriti sami.

OPOMBE UREDNIKA: Čeprav prof. Boštjana Kiauto poznamo predvsem kot odonatologa, so bila tudi naravovarstvena prizadevanja venomer vtkana v njegovo razmišljanje in delo. Gotovo so k temu pripomogle njegove zgodnje izkušnje in delo na območju takrat načrtovanega Triglavskega narodnega parka ter vpliv dr. Angele Piskernik. Več o slednji lahko preberemo v izčrpnem prispevku STERGAR (2004), o zgodnjem razvoju slovenskega naravovarstva in o snovanju Triglavskega narodnega parka pa med drugim v prispevkih PISKERNIK (1959, 1962), PETERLIN (1976) in SKOBERNE (2022).

Rezultate sistematičnega raziskovanja odonatne favne tega območja je prof. Kiauta objavil v več prispevkih (npr. KIAUTA, 1960, 1961, 1962a, 1964a, 1969), delo pa je nadaljeval tudi po osamosvojitvi Slovenije in priobčil nekaj pomembnih favnističnih opazovanj (npr. KIAUTA & KIAUTA, 1992, 1994). Treh boreoalpinskih vrst – barjanskega škratca *Coenagrion hastulatum*, alpskega lesketnika *Somatochlora alpestris* in šotne deve *Aeshna caerulea* – kasneje, za njegovimi pionirskimi raziskavami na območju Julijskih Alp, slovenski odonatologi nismo več zabeležili, pri čemer je treba dodati, da sistematične odonatološke raziskave v našem edinem narodnem parku v zadnjih šestdesetih letih niso bile izvedene.

Na naslednjih straneh *Erjavecie* predstavljamo faksimile enega od poročil o terenskem delu, ki jih je prof. Kiauta zapisoval za Referat za varstvo narave pri Zavodu za spomeniško varstvo (SLIKE 1-5). Nekaj njegovih poročil o raziskavah odonatne favne, pa tudi raziskavah favne netopirjev in kolembolov nam je iz arhiva dr. Angele Piskernik (Mapa 27, Arhiv ZRSVKD) prijazno posredoval dr. Peter Skoberne.

Velika zasluga za pomemben prispevek k razvoju slovenskega naravovarstva gre prof. Kiauti kot prvemu uredniku revije *Varstvo narave*. V tistih časih je bil izid prve številke nove revije ogromen vsebinski, tehnični in organizacijski podvig, ki ga je, star komaj 25 let, Boštjan Kiauta opravil z odliko. S preko 180 stranmi je prva številka revije *Varstvo narave* vsebinsko izjemno bogata in raznolika. Prvih 13 književnih poročil, pod katera je podpisan prof. Kiauta, je navedenih v pregledu njegove bibliografije v uvodnem prispevku. *Književna poročila* so kot rubrika v reviji žal vztrajala le do 6. letnika 1969, so pa zametek neverjetnega truda in zgodbe, ki jo je kasneje v reviji *Odonatologica*, pod naslovom svetovno znanih *Odonatological abstracts*, prof. Kiauta nadaljeval štiri desetletja. Med leti 1971 in 2013 je pripravil neverjetnih 19.871 povzetkov odonatoloških del z vsega sveta (KIAUTA, 2013), kar je še posebej v časih brez interneta predstavljalo neprecenljivo zakladnico znanja.

Kot omenjeno v zgornjih spominih, se je prof. Kiauta v kontekstu ohranjanja narave angažiral mnogo širše in ne zgolj kot raziskovalec kačjih pastirjev. Enega od težje dostopnih prispevkov, pripravljenega ob robu k sreči neuresničenih načrtov za razvoj turističnih aktivnosti na Velem polju in objavljenega v *Naših razgledih* leta 1962 (KIAUTA, 1962b), reproduciramo v naslednjih vrsticah, medtem ko je njegovo tozadevno razmišljanje in poziv javnosti v časopisu *Delo* (KIAUTA, 1962c) dostopen na spletnem portalu dLib: http://www.dlib.si/listalnik/URN_NBN_SI_doc-O01ZB8IO/8/index.html#zoom=z.

Pisma »Našim razgledom«

VELO POLJE — PRESKUSNI KAMEN ETIČNE ZRELOSTI

Prav gotovo se je rodila zamisel o zgraditvi velikega slovenskega zimsko-športnega središča iz žive potrebe našega malega, alpskega naroda po taki centralni instituciji. Materialni napor, ki bi jih zahtevala realizacija te ideje, so brez dvoma preveliki, da bi jih bila družba pripravljena prispevati, ako bi šlo le za neutemeljene tendence posameznih faktorjev, katerim bi botrovali le goli ekonomski interesi, prekrti s prozorno tančico altruizma. Živahna polemika na najrazličnejših mestih v javnosti je pokazala, da se le-ta zaveda velikega pomena in realne potrebe po projektiranem objektu ter skuša najti najprimernejši in eko-

nomsko najupravičenejši način na izvedbo projekta.

Niso in ne morejo pa biti tehnični in komercialno-turistični razlogi edini kriterij za presojanje lokacije tovrstnih objektov v gorah, še važnejši nam morajo biti predvsem kulturno-etični kriteriji, ki se odražajo zlasti v upoštevanju etnografskih in pokrajinsko-varstvenih principov. To dejstvo velja podčrtati toliko bolj, ko gre za spreminjanje pokrajinske prvobitnosti celotne vedute južnega pobočja Triglava, ki prav s te strani že od nekdaj predstavlja slovenski narodni simbol. Žal je bilo prav o teh načelih v dosedanji polemiki le malo povedanega in poudarjenega.

Če dobobra pretehtamo in osvetlimo to problematiko, se mi zdi, da odločujoči faktorji pri lokaciji bodočega zimsko-športnega središča na Velem polju

nikakor niso imeli najbolj srečne roke. Ne gre tu le za izpeljavo smeri pristopov, za prometna sredstva in arhitekturno izpeljavo projektiranega turističnega naselja (ki vsekakor ne more prispevati k polepšanju tega predela naših gora). Celo ne gre le za skrajnje nevarno ogrožanje Triglavskega narodnega parka zaradi nenaravno povečane turistične fluktuacije skozenj — in to ravno v najbolj kritičnem zimskem in pomladnem času, ki s tem grozi povzročiti absurdnost pravkar uzakonjene prve slovenske tovrstne institucije. Gre za mnogo več: po tem širokopoteznem načrtu, naj bo izpeljan kakorkoli, bi nujno bistveno spremenili naravno pokrajinsko lice celotnega Triglavskega pogorja, pokrajine, na katero je vezan dobršen kos naše narodne zgodovine, etnografije in kulture. S kulturno-etičnega stališča nam mora ohranitev prvobitnosti prav tega predela naših gora pomeniti več kot kakršnekoli, morda le navidezne ekonomske ugodnosti, ki nam jih obeta njegovo sciviliziranje in umetna preureditev. Razumevanje takega stališča mora biti zrcalo naše kulturne in etične zrelosti.

V Sloveniji že imamo vrsto večjih in manjših zimsko-športnih centrov od Planice in Kranjske gore preko Pokljuke in Komne do Velike Planine in Krvavca. Vsekakor bi kazalo izdelati predvsem elaborat o možnostih njihovega povečanja in razširjenja, šele po taki vsestranski analizi pa eventualno misliti na nove graditve, ki pa bi morale razen ekonomskih upoštevati tudi predvsem kulturno-etične kriterije, ki tako močno govorijo proti lokaciji sedanjega projekta.

V tujini so že v dobi med obema vojnama prešli obdobje, ki ga v Sloveniji šele danes preživljamo. Kratkovidnosti pri prenašlem in preširokem odpiranju najlepših gorskih predelov množičnemu

turističnemu dostopu in civilizaciji jim je danes močno žal. Žal prepozno! Od tod številne hvalnice naši — doslej še relativno prvobitni gorski prirodi. Naj mi bo na tem mestu dovoljeno citiranje le enega odstavka iz pisma znanega svetovnega angleškega alpinista dr. T. G. Longstaffa našemu Kugyju. Ko govori o Triglavskih gorah pravi: *»Obiskati jih še enkrat si bolj želim kot ponovno videti katero koli pokrajino Alp, bolj, kot si želim še enkrat videti ledeni Kavkaz, Himalajo ali gore Kanade in Aljaske ali pa nepopisno nežnorumeno luč nizko stoječega sonca na fantastičnih vrhovih Arktike... In še eno presenečenje te pokrajine! Če se spuščaš s Triglava v Velsko dolino, stopaš v tipično tibetansko pustinjo. Mogočno obokana pobočja in votle konte te vodijo h golim pečinam pokrajine na Mesecu... Drevesa, cvetje, skale in sneg, vse prikazuje nekaj nerazložljivo novega, odkritje lepote... Prav gotovo nobene druge pokrajine ni, ki bi bila tej enaka!«* Mi pa, ki bi nam morala ta pokrajina pomeniti še mnogo več, jo skušamo z umetnimi posegi spremeniti in scivilizirati! Prav ničesar se nismo naučili iz drago plačanih izkušenj, ki jih imajo že v drugih alpskih deželah! Niti šola na Krvavcu ni mogla nekaterih ničesar naučiti. Gotovo pa je, da bomo prav ob problemu Velega polja pokazali svojo zrelost.

Razumljivo je: današnji tempo življenja nujno terja, da mu prilagodimo tudi del naših gora in tako omogočimo rekreacijo najširšim slojem. To je naša moralna dolžnost. Od naše kulturne in etične zrelosti pa je odvisno, kako in kje bomo to storili. Ohranitev prvobitnosti naših gora ni le stvar nas, zanj smo odgovorni tudi pred bodočimi slovenskimi generacijami.

Boštjan Kiauta

Slavica Bostjan
Ljubljana

Gospodstva št. 4/I.

Predhodno posveto o edonotofamitici ekoturizma
v Bizlowski nacionalni park od 4 - 18. VIII. 1958

Ekoturizem je razjela proučevanje edonotne faune v Bohinjski tolsti, Spodnji dolini, Bohinjski jezerski kotlini, Zgornji dolini do Rednje vasi, na Rudnici, v Dolini sedme jeze, v Korozi, Korozi na Vrhovcu, Planini pri Jezoru ter vasi na Jelovici.

Cilj in značaj ekoturizma je bil obliki čim več inštrumentalnega in realni lokalnega materiala, ki je za proučevanje avtonomnosti faune najbolj aktualen, na novih lokacijah. Tudi kot tudi na lokalitetah in prejšnjih let realni na področju njegove raziskave predela kot tudi delo: na na vseh izrednem območju, da bi se s tem potrdili in kontrolirali že prej dolženi podatki in se spopadli z novimi.

Za Park je bila ugotovljena kot nova vrsta črna juna v Dolini sedme jeze, ki predstavlja tretjo in najvišjo lokaliteto te vrste v Sloveniji (Zirknitz [v vzhodni Fend. Schmidt] in Vrhovci [v moji vzhodni]). Po membrani pa je realni najdba Calopteryx virgo na Planini pri Jezoru v nadmorski višini 1423 m, kar poleg v literaturi niso nikoli omenjena taka vrsta najdba avtonomni primeri te vrste. Vse to je ista v splošni ekoturizem raziskave v jezu na tej lokaliteta,

Kot metel v pšenici, ostal je portugalci lesen vareni, pravilno na lesena miza z dvema krogoma (leseni koli so bili porokani v potrogi Betica), gluboki odločni jarki na dnu, muckane veje so notranja leniča in samo na nečeno kamenu, ki so v črni dutenja upotaljivo so vbi: itar notranjih kile ter varni kuhinjski odpadki, karti piane Konnerne štaklje / enako je na Nalasu glavi, na žami in drugod). Bouchard so traboniki pustili celo manjšo potko od jarka do svojega notranja. Občina naj bi vse, ki pridejo takrat preseljeno na to oporoka, pomiplo v eno odloku pa takratne pregledala in se tako primere na Nalasu kile naini Kaznovala.

2.) Zgradbe

V Ribogojnici je bilo zgrajenih 6 hval betonskih barenov, betonski senčar za vodo in polovine kat po površini nove vodovodne celi, kat vse itadno kvart potrojnisho stihit, karli se kat je bila pri gradbenih delih uničena presaj dalei na drugo in vseitadnoji ni so vsi naripi ostali nepokriti z vno in v surovem stanju. Bleda bi bilo obino oporokiti, da po možnosti ne dopustia takih del v najgibnejih stihit Bleda, če pa so res mupio patitena jih vvede z no stihit nostje do avtohtone potrojnisho stihit.

3.) Znehanje gorda

je karti v Ulanu ravno obrez, ki niti izdalei ne odgo vafje rilgin Bleda. Obrehanje veji lara na mntu študi veji let, ne da bi jih odpujali, kar se skupno z visoko odsehanimi panji (pravilno bi bila vrtina panji 1/3 promora), nepogadenimi porokami in karti se neposrednoizjemimi delbi, ki so črto celo neobdeljena in tako predstavlja

stalno nevarnost za gradsko ljubadavja, tudi prej pravi
gleda namenjena za gradno ekspozicijo kot pa gleda
na različnem orenje Nacionalnega parka. Enako kot
v Mariboru so samostojni na Gradcu in Podurici, kar se
posledno in neposredno vpliva močno tudi na razvoj
in oprejanje avtomatone flote in fane. Treba bi bilo
uspešno omagati rena domoljstva ali kako drugarje
navesti tako potopanje krajine GV.

4) Paša

na občinah pašniku pod Pirivcem avta varst
ali je celo orenogojca, gradnemu pašnikadru, karli je,
kar je pas, q gada ob vodi in sloto popoknoma istobljaja

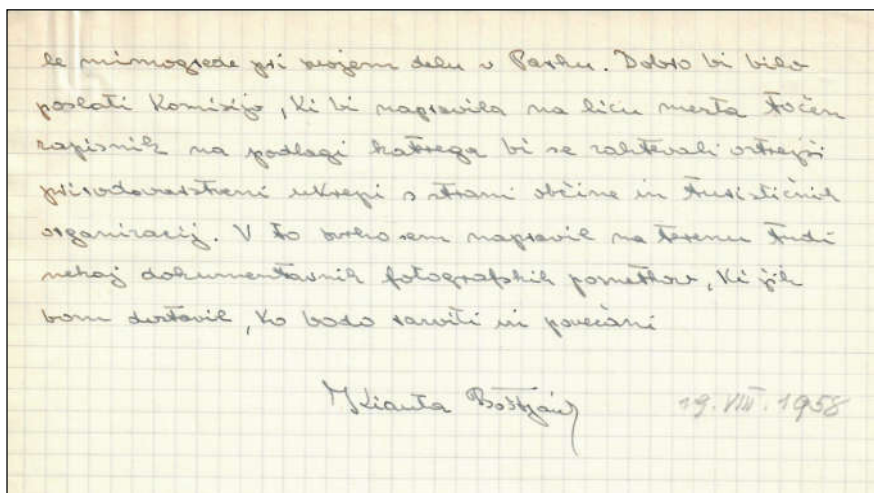
5) Nova turistična pot

je bila vključena se vključim delu Komarce v Dolino
Sedmerih jezi, ne da bi bila opustjena pot resuta in
podita. Nepriljubna pregosta mreža poti v Barbu so:
kajot ni upravljan in na floto in fano negativno
vpliva vlasti se v tako frekventiranem orenje kot
je Dolina Sedmerih jezi. V tem ordu bi se bilo
treba obrniti na Markacijsko Komisijo pri PZS

6) Čuvaj,

Ki go ima markacijskega PZS in deloma nadrita tudi
nterakcija je po lastni viziji z delom problematizem,
zaradi česar je njegovo delo premalo uspešno in bi bilo
njegovo kompetenco treba nujno varirati in name-
stiti vti židi, ki naj bi na tatenu nadzirali pristado-
vativne obroke in krole prijavili

Po je se nekaj letih o oparovanjih, ki tem jim napetiv

SLIKE 1-5: Faksimile »Predhodnega poročila o odonatofavnistični ekskurziji v Triglavski nacionalni park od 4.-18.VIII.1958«, ki ga je prof. Boštjan Kiauta zapisal za Referat za varstvo narave pri Zavodu za spomeniško varstvo. Pomemben in posebej zanimiv del poročila je tudi dodatek »Prirodovarstvene pripombe k razmeram v Parku«. V njem je po točkah orisana problematika taborjenja v naravi, gradenj, izsekavanja gozda, paše, turističnih poti in čuvajske službe, v smislu predlogov varstvenih ukrepov za izboljšanje stanja (Vir: Arhiv dr. Ángele Piskernik; Mapa 27, Arhiv ZRSVKD).

Tudi po zgodnji emigraciji na Nizozemsko leta 1962 se je prof. Kiauta v kontekstu varstva narave v Sloveniji še aktivno angažiral. Pomemben je denimo njegov prispevek »Mednarodna koordinacija varstva narave« v *Naših razgledih* (KIAUTA, 1964b). V obširnem pregledu mednarodnih naravovarstvenih prizadevanj in povezovanj je v omenjenem prispevku zapisal med drugim naslednje: »Problem varstva narave in naravovarstvenih raziskovanj je zlasti v zadnjem času prerastel ozke nacionalne interese in je postal splošen problem kulturnega sveta našega časa. Čeprav se mednarodna koordinacija v varstvu narave še često bori z začetnimi težavami, je bil v mnogočem že dosežen viden uspeh in pozitivni rezultati dajejo upanje na še poglobljeno intenzivno mednarodno sodelovanje v prihodnosti. Razumljivo je, da je mnoge probleme v varstvu narave mogoče in potrebno reševati predvsem v okviru domače dežele, zlasti še, če gre za zaščito prvobitne pokrajine, domačih endemitov in njih biotopov. V vsakdanji praksi pa imamo je redko opravka z endemičnimi vrstami in celo v takem primeru nastopajo le-te seveda v ekosistemu, ki sprejema vplive iz mnogo širšega organskega in anorganskega zaledja. Tu kot zlasti v primerih, ko gre za zaščito vrst s širšimi areali ali celo rednih migrantov, nacionalni organi varstva narave nikakor ne morejo izvesti uspešne zaščite brez najširšega mednarodnega sodelovanja. Njih

naloga v okviru domačih meja more biti omejena le na orientacijski študij statusa domačih populacij in njih ekologije ter na zaščito prizadetih vrst na domačem teritoriju. Pri tem pa je razumljivo, da mora slednja ostati brez slehernega pozitivnega efekta, če ni bilo vzpostavljeno koordinirano sodelovanje z vsemi prizadetimi državami, na katerih teritoriju ogrožena vrsta nastopa. Tako npr. mora ostati zaščita gnezdišč ptic selivk brez vsakega vpliva na stanje populacije, če le-te niso zaščitene na vsej poti selitve in v zimovališčih. Enako velja seveda obratno. Prvi primer lepo ilustrirajo populacije v srednji in severni Evropi gnezdečih vodnih ptic in pevcov, ki postanejo na svoji poti v južna prezimovališča množičen lovski plen v nekaterih južnoevropskih državah. Drugo kategorijo ilustrira npr. intenzivno nabiranje jajc in mladičev nekaterih vodnih ptic v nekaterih srednjeevropskih področjih. Vendar ne le zaščita ptic selivk, tudi varstvo in zaščita številnih drugih rastlinskih in živalskih vrst ter biocenoz in študij njih ekologije nujno zahteva mednarodno sodelovanje, zlasti še, ako žive le-te v obmejnih predelih sosednjih držav. Tako vrste so npr. skandinavski ris, kozorog, rjavi medved itd. Prizadevanja za zaščito posameznih, kakorkoli pomembnih vrst, populacij in biotopov so se pojavila relativno dokaj zgodaj. Novejšega datuma pa je ideja sistematičnih raziskovanj njih ekologije, združb itd. z namenom zbrati na ta način vsestranske biološke podatke, na katerih naj bi se izvedla biološko utemeljena zaščita. Pri tovrstnem delu ima mednarodno sodelovanje izreden pomen ... Jugoslovanske institucije se praktično ne udeležujejo aktivno pri izvajanju tovrstnih programov, pač pa dokaj aktivno sodelujejo nekateri posamezniki specialisti. Vsekakor bi bilo želeli, da bi se tako sodelovanje poglobilo in organiziralo na širši osnovi. Njegova splošna pomembnost in korist s stališča domačih naravovarstvenih prizadevanj sta očitni. Slovenski naravovarstveni organi, ki se trenutno na vseh področjih bore s često prav diametralno nasprotnimi interesi napredujoče moderne civilizacije, bi našli v širšem mednarodnem sodelovanju pomembno moderno biološko dokumentacijo v podporo svojih stališč.» (KIAUTA, 1964b).

V kontekstu ohranjanja favne kačjih pastirjev je izjemnega pomena »Predlog za zavarovanje nekaterih redkih ali ogroženih vrst kačjih pastirjev (Odonata) v Sloveniji«, ki je izšel v reviji *Varstvo narave* (KIAUTA, 1969). Prof. Kiauta je pri zgodbi o zavarovanju ogroženih vrst kačjih pastirjev med drugim sodeloval tudi v devetdesetih letih, ko smo v okviru nastajajočega Slovenskega odonatološkega društva utemeljevali jalovost in kontraproduktivnost neciljnega zavarovanja vseh vrst kačjih pastirjev v Sloveniji z v letu 1993 objavljeno *Uredbo o zavarovanju ogroženih živalskih vrst* (KRAČUN, 1993; PIRNAT, 2004).

Kot primer aktivnega naravovarstvenega udejstvovanja prof. Kiaute omenimo le še »Priporočilo Vladi Republike Slovenije za zavarovanje Regijskega parka Pohorje«, ki je bilo leta 1994 poslano relevantnim inštitucijam in objavljeno v reviji *Notulae odonatologicae* (KIAUTA, 1994; SLIKA 6). Upamo, da bodo po treh desetletjih priporočila končno udejanjena in da bo Regijski park Pohorje v zelo bližnji prihodnosti končno ustanovljen.

**FIRST ODONATOLOGICAL SYMPOSIUM
OF THE ALPS-ADRIATIC REGIONAL COMMUNITY
(1-7 July, 1994, Bled-Maribor, Slovenia)**

On 6 July 1994, in the framework of the Symposium and guided by Mr M. KOTARAC, Organizing Secretary of the Symposium and President of the Slovene Odonatological Society (S.O.D.), the participants inspected some of the odonate habitats in the high altitude raised bogs within the projected POHORJE REGIONAL NATURE PARK, Slovenia.

In order to encourage an early promulgation of the relative Conservation Act, the Symposium participants considered it opportune to issue the below formal Recommendation, to which 31 signatures of the attending workers from 11 European countries were appended. Among the signatories is the President of the intergovernmental Commission Internationale pour la Protection des Régions Alpines (C.I.P.R.A.), the odonatologist J. BIEDERMANN, Liechtenstein.

*The First Odonatological Symposium
of the Alps-Adriatic Regional Community,
Maribor, Slovenia, July 1-7, 1994*

*To the
Government of the Republic of Slovenia,
Ljubljana*

RECOMMENDATION

The odonatologists, gathered at the First Odonatological Symposium of the Alps-Adriatic Regional Community,

- having visited several wetland and other localities in the projected POHORJE REGIONAL NATURE PARK,*
- being aware of the rapid disappearance of the type of alpine habitats it harbours,*
- having taken notice of the 1993 Pohorje preliminary pilot odonate survey, prepared by order of the Department for Conservation of Natural and Cultural Heritage, Maribor,*
- considering the extra-limital importance of some of the resident odonate populations,*
- worried about the status of these if left unprotected,*
- having regard to the relative administrative and other endeavours of the responsible regional Department for Conservation of Natural and Cultural Heritage,*
- referring to Recommendation No. R(87)14 of the Committee of Ministers of Council of Europe, dated 25 June 1987; and to Council of Europe Directive No. 92/43/CEE, dated 21 May 1992,*
are recommending to the responsible

Ministries of the

Government of the Republic of Slovenia

- to provide for an early appropriate legislation for this area,*
- to arrange for an early and detailed inventarisation of the specific habitats, coupled with detailed evidence on their ecological parameters, assessment of the status of the resident populations, and with inventories of the resident species assemblages,*
- to ensure the appropriate management of the habitats concerned,*
- to facilitate a regular and qualified monitoring to the population status and development of the biogeographically or otherwise important taxa,*
- to encourage the appropriate and regular scientific research in the Park,*
- to avoid the economic interests would prevail over the intrinsic biological value the area has on both the national and international levels.*

The undersigned odonatologists are confident, the suggested measures, if and when implemented, will adequately guarantee and safeguard the conservation of this biogeographically and ecologically highly significant area.

*Professor Dr B. KIAUTA
Chairman of the Standing Committee
for the Organization of International
Symposia of Odonatology*

Maribor, July 1-7, 1994

SLIKA 6: Priporočilo Vladi Republike Slovenije za zavarovanje Regijskega parka Pohorje, ki ga je v okviru regijskega simpozija »*Ist Odonatological Symposium of the Alps-Adriatic regional Community*« leta 1994 v Mariboru podpisalo 31 udeležencev iz 11 evropskih držav, vključno z gospodom Josefom Biedermannom iz Lihtenštajna, takratnim predsednikom organizacije CIPRA (KIAUTA, 1994).

LITERATURA:

- KIAUTA, B., 1960. Odonatna favna Triglavskega narodnega parka. *Varstvo spomenikov* 7: 376-377.
- KIAUTA, B., 1961. Prispevek k poznavanju odonatne favne Slovenije. *Biološki vestnik* 8: 31-40.
- KIAUTA, B., 1962a. Odonati Triglavskega narodnega parka in okolice (Odonata Fbr.). *Varstvo narave* 1: 99-117.
- KIAUTA, B., 1962b. Velo polje – preskusni kamen etične zrelosti. *Naši razgledi* 11(3): 58.
- KIAUTA, B., 1962c. Velo polje in odnos do narave. *Delo* 4(34): 8.
- KIAUTA, B., 1964a. Zapis ob najdbi alpskega smaragdnega kačjega pastirja v slovenskih gorah. *Planinski vestnik* 20(8): 359-360.
- KIAUTA, B., 1964b. Mednarodna koordinacija varstva narave. *Naši razgledi* 13(5): 87.
- KIAUTA, B., 1969. Predlog za zavarovanje nekaterih redkih ali ogroženih vrst kačjih pastirjev (Odonata) v Sloveniji. *Varstvo narave* 6: 121-130.
- KIAUTA, B., 1994. First Odonatological Symposium of the Alps-Adriatic Regional Community (1-7 July, 1994, Bled-Maribor, Slovenia). *Notul. odonatol.* 4(4): 75.
- KIAUTA, B., 2013. Editorial: At the conclusion of four decades of editorship (1971-2013). *Odonatologica* 42(4): 285-289.
- KIAUTA B. & M. KIAUTA, 1992. *Aeshna caerulea* (Ström) a new dragonfly for the fauna of Slovenia. *Notul. odonatol.* 3(10):168
- KIAUTA, B. & M. KIAUTA, 1994. A note on the dragonfly assemblage at the intermittent pond of Ledine, Julian Alps, NW Slovenia (Odonata). *Opusc. zool. flumin.* 124: 9-12.
- KRAČUN, D., 1993. Uredba o zavarovanju ogroženih živalskih vrst. *Urad. list Rep. Slov.* 3(57): 2851-2854.
- PETERLIN, S., 1976. Nekaj o zametkih in začetkih varstva narave v Sloveniji. *Varstvo spomenikov* 20: 75-92.
- PIRNAT, A., 2004. Nova Uredba o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah in kačji pastirji. *Erjavecia* 18: 14-17.
- PISKERNIK, A., 1959. Triglavski narodni park. *Varstvo spomenikov* 6: 5-11.
- PISKERNIK, A., 1962. Znanstvena raziskovanja Triglavskega narodnega parka. *Varstvo narave* 1: 164-165.
- SKOBERNE, P., 2022. Razvoj poklicnega varstva narave v Sloveniji. *Varstvo narave* Supl. 2: 9-26.
- STERGAR, J., 2004. Dr. Ángela Piskernik (1886 - 1967), koroška naravoslovka, naravovarstvenica in narodna delavka. V: A. Žizek (ur.), *Ženske skozi zgodovino: zbornik referatov 32. zborovanja slovenskih zgodovinarjev*, Celje, 30. september-2. oktober 2004, str. 227-257, Zveza zgodovinskih društev Slovenije, Ljubljana.
- VINKO, D., A. ŠALAMUN & M. BEDJANIČ, 2022. On the odonates, odonatology and odonatologists in Slovenia. V: D. Vinko & M. Bedjanič (Eds.), *ECCO 2022, 6th European Congress on Odonatology*, 27–30th June 2022, Kamnik, Slovenia, Book of Abstracts, str. 9-22, Slovene Dragonfly Society – Slovensko odonatološko društvo, Ljubljana.